

Dzieje biurokracji
tom VIII

Jiří Petráš
(Jihočeské Muzeum v Českých Budějovicích)

**Systemizace aparátu KSČ v jihočeském kraji na přelomu 40./50. let 20. století;
kariéra místních politických elit¹**

Systematization of the apparatus The Communist Party of Czechoslovakia in the South Bohemian Region at the turn of the 40s and 50s of the 20th century; the career of local political elites

Key words: Communist Party of Czechoslovakia, communist elite, nomenclature, party apparatus, South Bohemian Region, České Budějovice

Annotation: The article presents the people holding high positions in the Communist Party of Czechoslovakia (KSČ) in the South Bohemian Region at the turn of the 1940s and the 1950s. The text describes the organizational structure of the Communist Party apparatus at the regional level and its key role in functioning of the then state, which also moves to the high position of its the most important activists. The staff of regional structure of the Party have been characterized on the basis of archival sources, both in a cross-sectional way and by describing the careers of several activists. The historical period that is the subject of the work is crucial to the formation of the personal composition of the KSČ apparatus until its collapse in 1989.

Systematyzacja aparatu Komunistycznej Partii Czechosłowacji w regionie południowo-czeskim na przełomie lat 40. i 50. XX wieku; kariera lokalnych elit politycznych

Słowa kluczowe: elita komunistyczna, nomenklatura, aparat partyjny, Komunistyczna Partia Czechosłowacji, Kraj południowoczeski, Budziejowice Czeskie.

Streszczenie: Tekst dotyczy osób pełniących wysokie funkcje w Komunistycznej Partii Czechosłowacji (KSČ) w Kraju Południowoczeskim na przełomie lat 40 i 50 XX w. Przedstawiona została struktura organizacyjna aparatu partii komunistycznej na szczeblu regionalnym oraz jej kluczowa rola w funkcjonowaniu ówczesnego państwa, przekładająca się także na wysoką pozycję polityczną jej najważniejszych działaczy. Kadry struktur regionalnych partii zostały w oparciu o źródła archiwalne scharakteryzowane zarówno w sposób przekrojowy, jak i poprzez opis karier kilku działaczy. Zarazem okres historyczny będący przedmiotem pracy jest kluczowy dla ukształtowania się składu osobowego aparatu KSČ aż po jej upadek w roku 1989.

---

¹ Tato studie vychází jako dílčí výstup z grantového projektu Průběh Sametové revoluce ve vybraných městech Jihočeského kraje v komparativní perspektivě, podpořeného Grantovou agenturou České republiky, reg. Č. 13-150495.

1. Úvod

Dané téma je zdánlivě jednoduché a snadno vymežitelné. Na jedné straně rok 1945, na straně druhé roky 1951 resp. 1953. Dilem se jedná o vnitřní organizaci Komunistické strany Československa v podobě těsně poválečné, dilem to je její nová podoba vzniklá v letech, kdy začala totálně ovládat československou společnost a provádět zásadní systémové změny. Když se však do tématu pohroužíme hlouběji, zjistíme, že toto zdánlivě jednoduché téma má přece jenom více rovin.

Teritoriálně jsme námi sledovaný region vymezili podle jeho správní podoby, kterou dostal v roce 1949, kdy se ještě oficiálně jmenoval Českobudějovický kraj. Jeho podoba se v porovnání s následnými změnami z roku 1960 zase tolik moc nezměnila. Co se změnilo více, byla samozřejmě podoba samotných jednotlivých okresů, které se po roce 1960 sloučily do osmi větších celků namísto předcházejících patnácti.² Tím více naopak vynikají strukturální změny uvnitř samotné KSČ.

Za druhé je zapotřebí definovat si pojmy politické elity a nomenklatury. Elita (a zde se dostáváme též do oblasti sociologie, politologie či filozofie) může být chápána v různých kontextech – například ekonomická, společenská, politická, kulturní, mocenská ... které se samozřejmě mohou a také se i vzájemně prolínají. V každém případě se má za elitu obecně ta skupina lidí (vždy minoritní vůči většinové společnosti), která je něčím výjimečná, výlučná a má schopnost a prostředky určovat chod dění. Ať již se například jednalo v daných epochách společenského vývoje o představitele šlechty, patricijských rodů, nebo posléze představitele mocných bankovních rodin či průmyslových, buržoazních. Na místní, lokální, úrovni se cítili být elitami příslušníci bohatých a vlivných rodin místní buržoazie resp. silných a tradičních selských rodin. A samozřejmě, kdo byl silný finančně, ekonomicky, mohl moc ovládat bezprostředně, či z povzdálí prostřednictvím nastrčených (například politických) představitelů. A každá společenská systémová změna s sebou nesla mimo jiné i (alespoň) částečnou změnu, výměnu, elit³. A v průběhu doby a vývoje se měnilo i nazírání na elity jako takové, vyvíjela a měnila se jejich definice a chápání.⁴

V českém prostředí musíme z druhé poloviny dvacátého století považovat za stěžejní sociologické práce Miroslava Jodla⁵ či Emanuela Pecky⁶. V oblasti historiografie je to po roce 1990 právě již zmiňovaný sborník Ivany Kautské a Františka Svátka⁷. Ji-

² Viz např. https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Ceskobud%C4%9Bjovick%C3%BD_kraj (citováno ze dne 25. 12. 2017).

³ K výrazné, zásadní obměně elit došlo v Československu – bereme-li v úvahu období po skončení druhé světové války – postupně po roce 1945, ale zejména po únorovém převzetí moci komunistickou stranou v roce 1948. Stávající elity jsou postupně nahrazovány novými z řad do té doby vesměs diskvalifikovaných tříd – zejména dělnické.

⁴ Cesta vede od Platóna, přes vznik vlastních teorií elit ve druhé polovině 19. století (V. Pareto, G. Mosca, R. Michels). Ke klasickým teoriím lze přiřadit i díla M. Webera či R. Michelse. Z teoretiků 20. století můžeme směřovat také osobnosti, jakými byli Joseph A. Schumpeter, Karel Mannheim, Klaus von Beyme, J. M. Schubert, H. Lasswell, R. Dahrendorf.

⁵ Jodl, Miroslav: *Teorie elity a problém elity*. Praha 1968. Kniha vyšla podruhé až v roce 1994 v nakladatelství Victoria Publishing s doslovem Emanuela Pecky.

⁶ Například Pecka, Emanuel: *Sociologické pojetí elity*. In: Koutská, Ivana – Svátek, František: *Politické elity v Československu 1918 – 1948*. Praha 1994.

⁷ Koutská, Ivana – Svátek, František: *Politické elity v Československu 1918 – 1948*. Praha 1994. Zejména

nak, dalo by se říci, v posledních letech se historikové bádající a promýšlející období po roce 1945 definováním elity příliš nezatažují. Důvody mohou být samozřejmě různé – neznalostí a nechutí pohybovat se na „tenkém ledu“ počínaje, či naopak domněnkou, že se s pojmem elity pro jeho jasnost není zapotřebí zabývat, neboť to vyplývá z práce samotné. My budeme na následujících stránkách za příslušníky elit⁸ pokládat ty osoby, které se dostaly do vedoucích stranických komunistických funkcí (a to volbou pouze spolustraníků, nikoliv všech spoluobčanů), ze kterých mohly ovládat politické, společenské, hospodářské a jiné procesy ve společnosti.⁹

S komunistickými elitami v námi sledovaném časovém období souvisejí i pojmy aparát a nomenklatura. Znalcem v této oblasti je Karel Kaplan, který se s tímto prostředím setkával důvěrně (a to jak aktivně, tak posléze i coby vědec) po celá desetiletí. Svědčí o tom ostatně jeho práce vydávané po roce 1990.¹⁰ Myslíme si, že na tomto místě můžeme souhlasit právě s charakteristikou obou pojmů z pera Karla Kaplana: „Aparát KSČ – v souhrnu straníční pracovníci nebo též systém stranických sekretariátů a zařízení – tvořil nejdůležitější mocenský nástroj stranického vedení“¹¹ Jak Karel Kaplan píše, aparát si tvořily orgány KSČ podle svých potřeb, jeho pracovníci tvořili nejdůležitější a politicky nejpevnější složku funkcionářského aktivu. Aparát připravoval rozhodnutí mocenských skupin a v souladu s jejich vůlí je interpretoval a zajišťoval. Navíc – pro každou oblast společenské činnosti nebo organizaci byl ve stranickém aparátu referent, který vyžadoval a zajišťoval na přiděleném úseku realizaci stranických usnesení, ukládal úkoly a kontroloval činnost jemu svěřené instituce, organizace.¹²

Nomenklatura je označení pro systém aplikovaný v totalitním a autoritativním režimu, kdy jmenování funkcionářů a pracovníků podléhá schválení stranickými orgány.¹³ Jak píše opět Karel Kaplan:

monopol komunistických orgánů na obsazování funkcí ve státních, hospodářských, kulturních institucích a společenských organizacích byl jedním z nosných sloupů

---

studie Svátek, František: *Politické elity v historiografii a politologii*; Schwippel, Jindřich: *Členové vědeckých společností a pojem elity (Otázky kontinuity a diskontinuity)*; Pecka, Jindřich: *Revoluční národní výbory jako prostor pro místní elity*. Ve sborníku dále i příslušná literatura. Dále například Kaplan, Karel: *Kádrová nomenklatura KSČ 1948 – 1956*. Praha 1992. Nové elity samozřejmě úzce souvisely i s nomenklaturní politikou komunistické strany – k tomu viz dále.

⁸ Vymezuje to již název této studie.

⁹ Na tomto místě nutno podotknout, že „drobky“ moci mohli sdílet i funkcionáři jiných stran a společenských organizací seskupených v Národní frontě.

¹⁰ Za všechny například Kaplan, Karel: *Kádrová nomenklatura KSČ 1948 – 1956*. Praha 1992; Týž: *Aparát ÚV KSČ v letech 1948 – 1968*. Praha 1993; z novějších prací jiných autorů například Hradecká, Vladimíra – Koudelka, František: *Kádrová politika a nomenklatura KSČ 1969 – 1974*. Praha 1998; Kalous, Jan – Kocian, Jiří (eds.): *Český a slovenský komunismus (1921 – 2011)*. Praha 2012; Petráš, Jiří: *Struktura Jihočeského krajského výboru Komunistické strany Československa a kádrový pořádek v letech 1968 – 1969*. In: *Jihočeský sborník historický*, LXIV, 1995, s. 207 – 228; Valeš, Lukáš – Petráš, Jiří a kolektiv: *Sametová revoluce v jižních Čechách. Jihočeská města a okresy v přelomových letech 1989/1990. 1. díl*. Plzeň 2017; Týž: *Sametová revoluce v jižních Čechách. Jihočeská města a okresy v přelomových letech 1989/1990. 2. díl*, v tisku.

¹¹ Kaplan, Karel: *Aparát ÚV KSČ v letech 1948 – 1968*. Praha 1993.

¹² Tamtéž.

¹³ *Nový akademický slovník cizích slov*. Praha, 2005, str. 557.

komunistického režimu. Jeho uplatnění předpokládalo absolutní nadvládu úzké vrstvy komunistických funkcionářů nad společností a úplné, přímé či zprostředkované, státní vlastnictví v hospodářství i kultuře.¹⁴

Systém nomenklatury prodělal v Československu od padesátých do konce osmdesátých let dvacátého století značný vývoj, který samozřejmě kopíroval společenské a politické změny. Byla období, kdy nomenklatura mohutněla, byla období, kdy se racionalizovala, můžeme říci i částečně zeštíhlovala. V námi sledovaném období se však teprve formovala a prožívala svá první léta činnosti.

Pramenná základna pro naše bádání byla v tomto případě poměrně úzká a jednoznačně určitelná. Jelikož práce obecného českého (československého) rozměru pro dané období, které dosud vyšly, čerpaly z centrálních pramenů, nasnadě byla komparace s regionální úrovní. V tomto případě byly všechny potřebné a námi sledované a studované prameny uloženy ve státním oblastním archivu v Třeboni resp. ve Státním okresním archivu v Českých Budějovicích.¹⁵

2. Historická předehra

Jihočeský kraj, tak, jak ho lidé znali v roce 1989, získal svoji územně správní podobu v roce 1960.¹⁶ Malé okresy – vltavotýnský, milevský, třeboňský apod. zanikly a byly včleněny pod větší celky. Výsledkem bylo osm okresů – České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec¹⁷, Pelhřimov, Písek, Prachatice, Strakonice a Tábor. Toto teritorium bylo označováno spíše za zemědělské, průmysl zde nehrál historicky prioritní roli.

Samotný okres České Budějovice vznikl spojením tří poměrně nesourodých do té doby samostatných celků – okresů Trhové Sviny, České Budějovice a Týn nad Vltavou. Vznikl tak nový samostatný celek o rozloze více jak 1 625 km². Trhosvinensko bylo jižní pohraniční částí, Vltavotýnsko se naopak stalo nejsevernějším cípem nově vzniklého Českobudějovicka. Dva „venkovské“ regiony tak byly propojeny průmyslovým

¹⁴ Kaplan, Karel: *Kádrová nomenklatura KSČ 1948 – 1956*. Praha 1952.

¹⁵ Státní oblastní archiv Třeboň (dále jen SOA Tb), fond bývalého Jihočeského krajského výboru KSČ v Českých Budějovicích (dále jen JKV KSČ), Systemizace aparátu KV KSČ, inv. č. 21, sign. I/C/3a/1, fasc. 424; Systemizace aparátů OV KSČ, inv. č. 22, sign. I/C/3a/2, fasc. 425, 426; Systemizace aparátu KV KSČ, aparátů OV KSČ a městských výborů KSČ, inv. č. 23, sign. I/C/3a/3, fasc. 427.

Státní okresní archiv v Českých Budějovicích, fond bývalého OV KSČ v Českých Budějovicích, zasedání Předsednictva OV KSČ.

¹⁶ Územní vývoj českého státu je v menším či větším rozsahu zachycen v přehledech našich národních dějin. Ze specializované literatury je třeba uvést následující nejnovější práce: Honzák, František – Pečenka, Marek – Vlčková, Jitka: *Evropa v proměnách staletí*. Praha 1995; Janák, Jan – Hledíková, Zdeňka: *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. Praha 1989; Kašpar, Jaroslav: *Vybrané kapitoly z historické geografie českých zemí a z nauky o mapách*. Praha 1990; Semotanová, Eva – Šimůnek, Robert: *Lexikon mapových archivů a sbírek České republiky*. Praha 2000; Semotanová, E.: *Kartografie v historické práci*. Praha 1994; Táž: *Mapy Čech, Moravy a Slezska v zrcadle staletí*. Praha 2001; Táž: *Atlas zemí Koruny české*. Praha 2002; Táž: *Historická geografie českých zemí*. Praha 1998, 2002, s. 65-74/67-71; Blažek, Jiří – Uhlíř, David: *Teorie regionálního rozvoje. Nástin, kritika, klasifikace*. Praha 2002.

¹⁷ Zarytí Moravané nemohou zapomenout, že do Čech bylo včleněno území dosud Moravě náležejícího dačického okresu.

středem, kterému vévodilo největší a nejprůmyslovější město jihočeského regionu. Co se přírodních podmínek týče, nejvýše je položen jih okresu, kde se tyčí Novohradské¹⁸ a Slepíčí hory, které směrem na východ přecházejí do Vitorazska¹⁹. Přes Budějovickou pánev pak přechází území do Táborské pahorkatiny, která sahá až k samotnému Týnu nad Vltavou. Je-li českobudějovický okres něčím opravdu typický, pak jsou to především řeky – jeho územím protéká samozřejmě Vltava²⁰, která se v Českých Budějovicích střetává s Malší, do které naopak jižně od krajského města vtéká Stropnice – ta bývá zdrojem mnoha lokálních záplav, neboť stahuje vody z Novohradských hor. Zde se okresu lehce dotýká – a svým povodím též vodu stahuje – i další pro vodáky magická řeka – Lužnice. Velkou část území pokrývají i rybníky – nejznámější z nich je Bezdrev u Hluboké nad Vltavou.

Největším městem okresu jsou České Budějovice, kde žilo v roce 1991 přes 97 243 obyvatel.²¹ Mezi další větší sídla (byť o řád nižší) lze zahrnout Týn nad Vltavou, Hlubokou nad Vltavou, Lišov, Borovany, Ledenice, Trhové Sviny a Nové Hrady. Celkově pak v roce 1991 žilo na území okresu 173 386 obyvatel²², což bylo nejvíc ze všech jihočeských okresů²³. Toto číslo představovalo plnou čtvrtinu všech obyvatel kraje.

Celé poválečné období bezesporu ovlivnila mimo jiné jedna událost – konec války, osvobození Československa²⁴ a následný odsun německého obyvatelstva a následný proces osidlování a dosidlování jihočeského pohraničí.²⁵ Nutno podotknout, že se nikdy nepodařilo nahradit původní německé obyvatelstvo, které několik století vytvářelo kulturní ráz krajiny.²⁶ Nicméně jihočeské pohraničí představovalo možnost obživy pro mnoho z vnitrozemí přišedších za půdou a lepším životem²⁷. Na rozdíl od jiných regionů – zejména severu Čech a Moravy – nebyla tato vnitřní

¹⁸ Kol.: *Novohradské hory a novohradské podhůří. Příroda, historie, život*. Praha 2006.

¹⁹ Kol.: *Tak blízci, a přece tak vzdálení. Lidé v jižních Čechách a ve Waldviertelu 1945 – 1989*. Jindřichův Hradec 2012.

²⁰ Vltava soužila jako říční tepna pro přepravu dřeva ze Šumavy. Vory a voraři se proháněli po této říční cestě ještě v šedesátých letech 20. století. V Purkarci, této vorařské obci u Týna nad Vltavou, je vorařské muzeum.

²¹ *Statistický lexikon obcí České republiky 1992*. Praha 1994, s. 16.

²² *Statistický lexikon obcí České republiky 1992*. Praha 1994, s. 16.

²³ Z tohoto počtu obyvatel okresu tvořily ženy v roce 1991 celkem 51 %, muži pak 49 %. *Předběžné výsledky sčítání lidu, domů a bytů 1991, jižní Čechy*. České Budějovice 1991.

²⁴ Velký význam pro poválečné období jihočeského regionu, pro utváření jeho demokratických tradic, mělo i osvobození jak ze strany Rudé armády, tak i armády americké. Podíl té druhé se následně v padesátých a posléze v období sedmdesátých a osmdesátých let upozadoval, relativizoval a upadal do záměrného oficiálního zapomnění. Po roce 1989 k tomu například Pecka, Jindřich: *Na demarkační čáře. Americká armáda v Čechách v roce 1945*. Praha, 1995.

²⁵ Staněk, Tomáš: *Odsun Němců z Československa 1945-1947*. Praha 1991; Petráš, Jiří: *Česko-německá problematika v Českých Budějovicích po skončení druhé světové války*. České Budějovice 2007.

²⁶ Robek, Antonín – Vařeka, Josef a kol.: *Jihočeská vlastivěda. Národopis*. České Budějovice 1987.

²⁷ Samozřejmě, že osidlování s sebou přinášelo i řadu temných kapitol. Pohraniční území – zejména to šumavské – by se mohlo pyšnit přídomkem „divoký jihozápad“. Ještě v roce 1946 bylo na denním pořádku rabování, krádeže, ilegální přechody hranic (z Německa) pro potraviny a vůbec jakékoliv zboží. Šumavou brázdilo mnoho dobrodruhů, ale i vykořeněných lidí ze všech koutů Evropy. Situace se stabilizovala pomalu ještě několik dalších let. Blíže např. SOKA Prachatice, fond ONV Prachatice, referát Národní bezpečnosti.

„kolonizace“ primárně průmyslová, ale zemědělská.²⁸ Následné přidělování půdy ministerstvem řízeným komunistou Júliem Ďurišem se pak na mnoha místech odrazila nejenom ve volebních výsledcích roku 1946²⁹.

Po válce se postupně měnil i obraz samotné komunistické strany – a to jak směrem k okolnímu světu, tak i směrem dovnitř. Nebude tedy od věci stručně se poohlédnout po historii dominance KSČ na regionální úrovni. Nebudeme se na tomto místě pouštět do žádných hlubokých analýz, omezíme se na zdánlivě malou výseč problematiky, která souvisí s vývojem regionálních stranických aparátů a samozřejmě i místních elit v průběhu krátkého časového období přelomu čtyřicátých a padesátých let dvacátého století, které však zásadním způsobem ovlivnilo naše moderní dějiny.

3. Aparát Komunistické strany na krajské úrovni

Zásadní zlom ve vývoji aparátu podoby komunistické strany jako takové nebyl rok 1948, jak by se mohlo zdát. Byl jím až rok 1951. Do té doby prakticky přežívala – co se týká její vnitřní struktury – poválečná podoba s předsedou, několika tajemníky a referenty. Tento tradiční model byl překonán v situaci, kdy KSČ začala hrát ve společnosti dominantní roli a provádět systémové změny³⁰. Tyto si samozřejmě vyžádaly i kvantitativní nárůst úředníků aparátu, byla vytvořena jednotlivá specializovaná oddělení³¹. Početní nárůst se zastavil v roce 1953. Současně s tím zhruba od roku 1950 dochází ve složení orgánů KSČ k razantnímu úbytku představitelů inteligence. Dominantní roli zde začali představovat zástupci dělnické třídy.³²

Tak například okresní výbory KSČ byly v roce 1948 tvořeny tajemníky politickým, organizačním, zemědělským, dále pak zde pracovalo několik málo administrativních pracovníků (v řádu jednotek), jeden tiskový důvěrník a újezdní tajemník.³³ O rok později přibyli „na soupisec“ kádrový tajemník, kulturní a propagační (ten přejal funkci tiskového důvěrníka), tajemník pro průmysl, zástupce organizačního tajemníka, pracovník pro evidenci členské základny a vedoucí okresní politické školy.³⁴ Sledujeme nárůst, byť zatím drobný. K dalšímu došlo opět v roce 1950, kde již vidíme náznak složitější struktury okresních výborů (vedoucí tajemník a jeho zástupce,

²⁸ Starý, Václav: *Stará Šumava. Der alte Böhmerwald*. Vimperk 1991.

²⁹ Na druhou stranu je třeba podotknout, že na mnoha místech kraje si ve volbách v roce 1946 udržely nejsilnější pozice nekomunistické strany – zejména národní socialisté (mající blízko k prezidentu E. Benešovi) a lidovci.

³⁰ KSČ převzala ve státě dominantní moc. Následovaly systémové změny, jako například likvidace živnostenského stavu a střední třídy, proces znárodnování, kolektivizace vesnice – mnohdy a mnohde násilnou formou, likvidace církevních společenství a řádů s následnou sekularizací společnosti, přetvoření armádních a bezpečnostních sil, apod.

³¹ Samozřejmě svou roli sehráli i sovětsí poradci.

³² SOA Tb, fond bývalého JKV KSČ, Systemizace aparátu KV KSČ, inv. č. 21, sign. I/C/3a/1, fasc. 424; Systemizace aparátů OV KSČ, inv. č. 22, sign. I/C/3a/2, fasc. 425, 426; Systemizace aparátů KV KSČ, aparátů OV KSČ a městských výborů KSČ, inv. č. 23, sign. I/C/3a/3, fasc. 427.

³³ SOA Tb, fond bývalého JKV KSČ, Systemizace aparátů OV KSČ, inv. č. 22, sign. I/C/3a/2, fasc. 425, 426.

³⁴ SOA Tb, fond bývalého JKV KSČ, Systemizace aparátů OV KSČ, inv. č. 22, sign. I/C/3a/2, fasc. 425, 426.

kádrový tajemník a jeho asistent, kulturně-propagační tajemník dostal k dispozici též agitátora a školitele, nově vznikají funkce tajemnice pro ženy, několik instruktorů pro městské a několik pro vesnické organizace, účetní, několik administrativních sil a pomocného personálu – šofér, uklízečka, kuchařka apod.).³⁵

Model roku 1950 byl vlastně takovým přechodovým můstkem ke zcela nové systemizaci aparátů okresních výborů KSČ, který byl uveden do praxe v roce 1951. Nejužší vedení bylo tvořeno vedoucím tajemníkem a dvěma tajemnicí. Dále zde byla čtyři oddělení – I. vnitřní, pro řízení a organizaci OV KSČ, II. propagačně-agitační, III. zemědělské, IV. pro průmysl a obchod. Každé oddělení se skládalo z několika referentů a administrativních a technických sil.³⁶ Co se týká sociální skladby – většinu členů OV KSČ tvořili lidé z dělnických profesí.

Sociální složení všech OV KSČ v kraji České Budějovice v roce 1950:

	dělníci	rolníci	inteligence	jiné	ženy	mládež
předsednictvo	93	14	15	14	12	13
plénium	115	26	15	23	24	9
celkem	208	40	30	37	36	22
náhradníci	71	14	9	11	20	4
revizní kom.	29	2	31	12	2	1
celkem 1949	136	50	79	30	32	-
celkem 1950	208	40	30	37	36	22
rozdíl	+ 72	- 10	- 49	+ 7	+ 4	+ 22

Sociální složení OV KSČ České Budějovice v roce 1950:

	dělníci	rolníci	inteligence	jiné	ženy	mládež
předsednictvo	6	1	1	1	1	1
plénium	10	-	1	1	2	-
celkem	16	1	2	2	3	1
náhradníci	6	-	1	1	3	1
revizní kom.	2	-	3	-	-	-
Složení v roce 1949	8	3	4	3	2	1

V roce 1951 doznal velkého rozšíření samozřejmě i nejvyšší krajský stranický orgán – krajský výbor Komunistické strany Československa. Tvořilo jej celkem sedm oddělení a dále pak krajská disciplinární komise, hospodářská správa strany a technický sekretariát. Do tohoto souboru se musí započítat i personální obsazení tiskového orgánu krajského výboru KSČ – Jihočeské pravdy. Zaměstnáno zde bylo coby novináři deset politických pracovníků a navíc čtyři administrativní síly.³⁷ Každé

³⁵ SOA Tb, fond bývalého JKV KSČ, Systemizace aparátů OV KSČ, inv. č. 22, sign. I/C/3a/2, fasc. 425, 426.

³⁶ SOA Tb, fond bývalého JKV KSČ, Systemizace aparátů OV KSČ, inv. č. 22, sign. I/C/3a/2, fasc. 425, 426.

³⁷ SOA Tb, fond bývalého JKV KSČ, Systemizace aparátů KV KSČ, inv. č. 21, sign. I/C/3a/1, fasc. 424.

oddělení pak mělo několik odborů³⁸.

Oddělení stranických orgánů

- Odbor pro styk s okresními výbory
- Odbor pro organizační otázky a stranické informace
- Odbor pro legitimace a statistiku
- Odbor pro přípravu kádrů
- Odbor evidence kádrů pro všechna oddělení aparátu krajského výboru

Oddělení státní administrativy, dopravy a pošt

- Odbor národních výborů a zdravotnictví
- Odbor národní obrany, národní bezpečnosti a soudnictví
- Odbor dopravy a pošt

Oddělení propagandy, agitace, škol, vědy a umění

- Odbor propagandy
- Odbor agitace
- Odbor školství, osvěty a kultury

Oddělení orgánů ROH ČSM a ostatních masových organizací

- Odbor odborových orgánů
- Odbor orgánů ČSM
- Odbor orgánů ostatních masových organizací

Oddělení průmyslu a stavebnictví

- Odbor těžkého průmyslu
- Odbor lehkého průmyslu
- Odbor stavebnictví

Oddělení plánování, financí a obchodu

- Odbor plánování a pracovních sil
- Odbor financí a obchodu
- Odbor pro přípravu kádrů

Oddělení zemědělské

- Odbor JZD³⁹
- Odbor ČSSS, STS a ČSSL⁴⁰
- Odbor pro zemědělskou výrobu a výkup
- Odbor pro přípravu kádrů

Celkem (bez krajské disciplinární komise, hospodářské správy strany a technického sekretariátu) přes 80 politických zaměstnanců a na 50 administrativních sil.⁴¹ V budoucnu samozřejmě aparát krajských výborů dále mohutněl. Samozřejmě není

³⁸ SOA Tb, fond bývalého JKV KSČ, Systemizace aparátu KV KSČ, inv. č. 21, sign. I/C/3a/1, fasc. 424.

³⁹ Jednotná zemědělská družstva.

⁴⁰ Československé státní statky, strojní a traktorové stanice a Československé státní lesy.

⁴¹ O dva roky později, v roce 1953, byla schválena struktura, která obsahovala 102 politické síly a dalších 64 administrativně-technických pracovníků KV KSČ. SOA Tb, fond bývalého JKV KSČ, Systemizace aparátu KV KSČ, inv. č. 21, sign. I/C/3a/1, fasc. 424. V následujících letech, do roku 1957, se pak počty politických a administrativně-technických pracovníků okresních a krajského výboru KSČ částečně redukovaly. Tamtéž.

náhodné rozdělení na jednotlivá oddělení – na počátku padesátých let bylo zapotřebí sledovat procesy v členské základně KSČ (a to nejenom v souvislosti s politickými procesy, ale bylo zapotřebí sledovat morálku členské základny, její revoluční „zanícení“ apod.), bylo to období vzniku masových společenských organizací mládeže (Československý svaz mládeže⁴²), masových sportovních organizací⁴³, ale i jiných společenských, které byly součástí Národní fronty. V této době také vrcholila likvidace živnostenského stavu a začínal proces kolektivizace na československém venkově. V roce 1953 proběhla peněžní reforma. Československá společnost procházela zásadní systémovou změnou a tomu také musela odpovídat vnitřní struktura komunistické strany.⁴⁴

4. Komunistické elity na krajské úrovni

S vnitřní proměnou komunistické strany souvisela mimo jiné i velká fluktuace jejich elitních členů. Bylo to dáno dílem jeho kvantitativním nárůstem, dílem častým odchodem stávajících „aparátčků“ a funkcionářů právě onoho dělnického původu do stranických kursů a škol, dílem jejich odchodem do vyšších či jiných funkcí či odchodem jako takovým vůbec (ať již z důvodu neschopnosti, osobního selhání, či v důsledku procesů z počátku padesátých let, atd.).⁴⁵ Ale i v těchto letech se najdou lidé, kteří v aparátu resp. čelních funkcích KSČ sloužili ještě v šedesátých letech, resp. na jejich konci⁴⁶, a dokonce i v následujících dekádách. Raketovou kariéru v této době odstartoval Lubomír Štrougal, rodák z Veselí nad Lužnicí, který se stal v roce 1951 vedoucím I. oddělení Krajského výboru Komunistické strany Československa⁴⁷. Další dobou

---

⁴² Ostatní nekomunistické organizace mládeže (skaut) byly rozprášeny.

⁴³ V roce 1949 vznikla vojenská sportovní organizace Dukla, v roce 1951 sportovní organizace při ministerstvu vnitra Rudá hvězda, byla založena jednotná československá tělovýchova, do které byl násilně včleněn Sokol.

⁴⁴ Potvrzuje to i referát vedoucího tajemníka KV KSČ v Českých Budějovicích na zasedání pléna dne 27. 10. 1951: „Navrhovaná a prováděná reorganizace a systemizace a také revoluční funkce volených orgánů i aparátů pro nastoupení této cesty vytvoří nejlepší předpoklady. Úkolem volených orgánů bude při vytyčování úkolu projednat také to, jak každý úkol organizačně, politicky a kádrově zajistit a provádět jeho důslednou kontrolu. ... Z mojí zprávy je vidno, že reorganizaci stranického aparátu provádíme proto, abychom se nezměnšili, ale zvětšili a daleko více uplatnili vedoucí úlohu strany, tedy vliv strany na široké lidové vrstvy.“ SOA Tb, fond bývalého JKV KSČ, Systemizace aparátu KV KSČ, inv. č. 21, sign. I/C/3a/1, fasc. 424.

⁴⁵ Tak například vedoucí tajemník KV KSČ v Českých Budějovicích Josef Paleček byl po odstranění a následné likvidaci brněnského vedoucího tajemníka Otty Šlinga coby vedoucího údajného protistátního a protistranického centra jmenován vedoucím tajemníkem KV KSČ brněnského kraje.

SOA Tb, fond bývalého JKV KSČ, Systemizace aparátů OV KSČ, inv. č. 22, sign. I/C/3a/2, fasc. 425, 426.

⁴⁶ Například dlouholetého předsedu Městského národního výboru v krajském městě Českých Budějovicích Bedřicha Drajera (předsedou MěstNV České Budějovice v letech 1960 – 1971) nalzáme již v roce 1947 coby tajemníka OV KSČ v Kaplici. SOA Tb, JKV KSČ, Systemizace aparátů OV KSČ, inv. č. 22, sign. I/C/3a/2, fasc. 425, 426.

⁴⁷ SOA Tb, fond bývalého JKV KSČ, Systemizace aparátu KV KSČ, inv. č. 21, sign. I/C/3a/1, fasc. 424.

JUDr. Lubomír Štrougal – narozen 19. října 1924 ve Veselí nad Lužnicí. Za války totálně nasazen. Po válce vystudoval Právnickou fakultu Karlovy univerzity. Po válce jednatel místní organizace KSČ ve Veselí nad Lužnicí, v roce 1947 člen městského výboru KSČ ve Veselí nad Lužnicí, o rok později člen

veličinou, která ovlivňovala osudy Československa – tentokrát však pouze do roku 1968 – byl Jiří Hendrych, jenž se stal vedoucím tajemníkem JKV KSČ v roce 1953.⁴⁸

Zůstaňme ale u „regionálních veličin“. Jaroslav Hrneček dělal postupně vedoucího tajemníka OV KSČ na okresech Písek a České Budějovice a v roce 1969 to dotáhl až na předsedu JčKNV v Českých Budějovicích.⁴⁹ V roce 1950 se setkáváme s osobou Jaroslava Hejny, a to ve funkci vedoucího tajemníka OV KSČ. Tím je ještě v následujícím roce. Podruhé se s ním setkáváme ve vrcholové funkci v roce 1969, kdy byl dne 15. 5. na zasedání pléna JKV KSČ zvolen vedoucím tajemníkem.⁵⁰ Další takovou osobou byl František Samec, vedoucí tajemník OV KSČ v Milevsku v letech 1955 – 1958.⁵¹

---

předsednictva okresního výboru KSČ v Třeboni a člen krajského výboru KSČ v Českých Budějovicích. V letech 1949 – 1950 vedoucí Krajské politické školy v Českých Budějovicích, od září 1950 do října 1951 instruktor KV KSČ a od listopadu 1951 vedoucí I. oddělení KS KSČ v Českých Budějovicích. V roce 1957 se stal vedoucím tajemníkem Jihočeského Krajského výboru KSČ. V letech 1959 – 1961 byl ministrem zemědělství, 1961 – 1965 ministrem vnitra, 1965 – 1968 tajemníkem ÚV KSČ. V roce 1968 se stal místopředsedou vlády, od roku 1970 do 1988 předsedou federální vlády ČSSR.

SOA Tb, fond bývalého JKV KSČ, Systemizace aparátu KV KSČ, inv. č. 21, sign. I/C/3a/1, fasc. 424.

⁴⁸ Jiří Hendrych – narozen 28. prosince 1913 v Lomu u Mostu. Od roku 1941 až do konce války vězněn v koncentračním táboře Mauthausen (odtud se znal s Antonínem Novotným). V průběhu 50. – 60. let člen ÚV KSČ, člen politbyra, předsednictva ÚV KSČ, sekretariátu a ideologické komise, blízký spolupracovník nejvyššího představitele Československa Antonína Novotného. Zemřel 16. května 1979 v Praze.

⁴⁹ Jan Hrneček, nar. 1915, v KSČ od roku 1945, původní povolání automechanik, národnost česká. Vzdělání základní, stranické vzdělání – šestiměsíční kurs Ústřední politické školy 1949, šestiměsíční kurs VŠP KSČ 1955, tříměsíční kurs VŠP ÚV KSČ 1963, 1937 – 1948 soustružník ČZM Strakonice, 1948 – 1949 tajemník OV KSČ Strakonice, 1949 – 1951 vedoucí tajemník OV KSČ Písek, 1951 – 1952 vedoucí tajemník OV KSČ České Budějovice, 1952 – 1954 vedoucí oddělení průmyslu JKV KSČ, 1954 – 1969 náměstek předsedy JčKNV, předseda komise pro průmysl, od 10. 7. 1969 do roku 1971 předseda JčKNV České Budějovice. SOA Tb, JKV KSČ, zasedání předsednictva JKV KSČ, inv. č. 18, sign. I-1/4, fasc. 169.

⁵⁰ PhDr. Jaroslav Hejna, nar. 1923, v KSČ od roku 1945, původní povolání zedník, původ dělnický, národnost česká. Vzdělání základní, stranické vzdělání – Vysoká stranická škola při ÚV KSSS v Moskvě. 1929 – 1938 základní škola, 1938 – 1941 zednický učeň u firmy Churán Sepekov, 1941 – 1942 nasazen na práci do Vídně, 1942 – 1943 pracovník obecního úřadu Sepekov, 1943 – 1945 u rodičů, 1945 – 1946 vojenská služba, 1946 – 1947 účetní Obchodního družstva Tábor, 1947 – 1949 tajemník a vedoucí tajemník OV KSČ Milevsko, 1949 – 1950 instruktor KV KSČ České Budějovice, 1950 – 1951 vedoucí tajemník OV KSČ České Budějovice, 1951 – 1952 zástupce vedoucího oddělení, vedoucí oddělení, tajemník JKV KSČ České Budějovice, 1952 – 1957 tajemník ÚV ČSM, 1957 – 1960 Vysoká stranická škola Moskva, 1960 – 1968 v hodnosti genmj. zástupce náčelníka Hlavní politické správy ČSLA, 1969 – vedoucí oddělení státních orgánů a společenských organizací byra ÚV KSČ pro řízení stranické práce v českých zemích, od 15. 5. 1969 vedoucí tajemník JKV KSČ České Budějovice. SOA Tb, JKV KSČ, zasedání předsednictva JKV KSČ, inv. č. 18, sign. I-1/4, fasc. 168.

⁵¹ František Samec, nar. 1922, v KSČ od roku 1945, původní povolání stavební technik, národnost česká. Vzdělání střední (SPŠS), stranické vzdělání – roční kurs VŠP ÚV KSČ 1953, různé krátké kursy. 1930 – 1938 obecná a měšťanská škola, 1938 – 1940 zednický učeň, 1940 – 1944 studium SPŠS, 1944 – 1945 technický úředník ČSD Tábor, 1945 – 1949 zemská komise pro agrární operace – technik pro zcelování pozemků, 1953 – 1955 vedoucí odboru JKV KSČ pro JZD, 1955 – 1958 vedoucí tajemník OV KSČ Milevsko, 1958 – 1960 vedoucí zemědělského oddělení JKV KSČ, 1960 – 1964 předseda ONV Český Krumlov, 1964 – 1966 vedoucí tajemník OV KSČ Český Krumlov, 1966 – 1968 tajemník JKV KSČ, 1968 – 1969 referent Zemědělské investorské správy České Budějovice, 1969 – 1971 tajemník JKV KSČ

V roce 1971 byl zvolen předsedou Krajské odborové rady Václav Lang.⁵² Významnými politickými osobami sedmdesátých a počátku osmdesátých let byla též Alena Řihoutová⁵³ či Miroslav Šenkýř⁵⁴. Abychom dokompletovali výčet některých důležitých osob, musíme zmínit i Jana Jáchyma.⁵⁵

Máme tak model stranického funkcionáře, který vstoupil do KSČ nejdříve v roce 1945, v padesátých letech prošel dílem vedoucími stranickými funkcemi na okresní či jiné místní úrovni, dílem vykonával různé funkce v aparátu, funkcionářském ak-

---

České Budějovice, 1971 – 1986 předseda JčKNV České Budějovice, poté odchod do důchodu. SOA Tb, JKV KSČ, zasedání předsednictva JKV KSČ, inv. č. 191, sign. I-1/4, fasc. 270.

⁵² Václav Lang, nar. 1920, v KSČ od roku 1945, původní povolání zedník, národnost česká. Vzdělání základní, stranické vzdělání – šestiměsíční kurs Krajské politické školy 1952. 1926 – 1935 základní škola, 1936 – 1941 učeň, zedník a dělník u firmy Horák Klatovy, 1941 – 1945 zedník a lesní dělník, 1945 – 1954 důstojník z povolání u pohraniční stráže, 1954 – 1956 uvolněný předseda CZV KSČ Dílny ČSD České Velenice, 1956 – 1959 mistr na učilišti státních pracovních záloh ve stavebnictví, 1959 – 1962 mistr stavby MAPE Mydlovary, 1962 – 1964 vedoucí provozovny Štěrkopisek Opatovice, 1964 – 1966 mistr u IPS Brno, 1966 – 1970 stavební technik Okresního zemědělského sdružení České Budějovice, 1970 – 1971 uvolněný předseda CZV KSČ Koh-i-noor České Budějovice, 1971 instruktor OV KSČ České Budějovice, 7. 5. 1971 předseda Krajské odborové rady. SOA Tb, JKV KSČ, zasedání předsednictva JKV KSČ, inv. č. 18, sign. I-1/4, fasc. 180.

⁵³ Alena Řihoutová, nar. 1931, v KSČ od roku 1948, původním povoláním učitelka, národnost česká. Vzdělání středoškolské a 1 rok učitelský ústav, stranické vzdělání – třítydenní kurs KPŠ 1951. 1933 – 1946 základní škola, střední všeobecně-vzdělávací škola, 1946 – 1947 učitelka měšťanské školy ve Strýčicích, 1947 – 1948 učitelka měšťanské školy v Trhových Svinech, 1948 – 1951 učitelka střední školy v Besednici, 1951 – 1953 přednosta referátu ONV Kaplice, 1953 – 1955 pracovnice aparátu OV KSČ Kaplice, 1955 – 1956 pracovnice aparátu JKV KSČ, 1956 – 1962 v domácnosti, 1962 – 1966 učitelka ZDŠ, 1966 – 1971 ředitelka ZDŠ v e Čtyřech Dvorech, 21. 9. 1971 náměstkyně předsedy JčKNV v Českých Budějovicích. SOA Tb, JKV KSČ, zasedání předsednictva JKV KSČ, inv. č. 18, sign. I-1/4, fasc. 184.

⁵⁴ Miroslav Šenkýř, nar. 1933, v KSČ od roku 1955, původní povolání dělník, národnost česká. Vzdělání 1939 – 1947 základní, 1947 – 1949 lesní dělník, 1949 – 1952 učeň, vychovatel Státní státní školy, 1952 – 1958 kurs pro přípravu pracujících na vysokou školu, posluchač VŠZ, provozně ekonomické fakulty v Č. Budějovicích, 1958 – 1962 předseda JZD Lišov, 1962 – 1967 kontrolor KKRK Č. Budějovice, 1967 – 1969 instruktor, vedoucí odd. JKV KSČ, 1969 – 1973 vedoucí oddělení státních orgánů a společenských organizací JKV KSČ, 1973 – 1981 vedoucí tajemník OV KSČ České Budějovice, 1981 – 1986 tajemník JKV KSČ, 1986 – 1989 předseda JčKNV Č. Budějovice. SOA Tb, JKV KSČ, zasedání předsednictva JKV KSČ, inv. č. 191, sign. I-1/4, fasc. 270.

⁵⁵ Jan Jáchym, nar. 1927, v KSČ od roku 1948, původní povolání úředník, národnost česká. Vzdělání dvouletá obchodní škola, stranické vzdělání – Večerní univerzita marxismu-leninismu 1964, dálkové čtyřleté studium Vysoké školy politické ÚV KSČ. 1933 – 1944 základní škola, 1946 – 1947 dvouletá obchodní škola, 1947 – 1949 administrativní pracovník n. p. Šumavan Vimperk, 1949 – 1951 základní vojenská služba, 1951 – 1953 vedoucí statisticko-ekonomického oddělení Šumavan Vimperk, 1953 – 1954 plánovací referent ONV, 1954 – 1958 tajemník ONV Vimperk, 1958 – 1960 náměstek předsedy ONV a předseda plánovací komise ONV Vimperk, 1960 – 1961 vedoucí oddělení komplexního plánování plánovacího odboru JčKNV České Budějovice, 1961 – 1965 vedoucí plánovacího odboru JčKNV, 1965 – 1969 vedoucí odboru oblastního plánování JčKNV, 1969 – 1970 poslanec, člen rady JčKNV a předseda finanční komise JčKNV, 1970 – 1971 náměstek předsedy JčKNV a předseda plánovací komise, 21. 9. 1971 náměstek předsedy JčKNV České Budějovice. Místopředsedou KNV od roku 1971 do 15. 12. 1989, v období od 28. 12. 1989 do 6. 3. 1990 předsedou KNV. Vystřídán Jiřím Vlachem, nově kooptovaným poslancem KNV za Občanské fórum. SOA Tb, JKV KSČ, zasedání předsednictva JKV KSČ, inv. č. 191, sign. I-1/4, fasc. 270.

tivu či v profesním povolání, v období Československého jara 1968 jeho kariéra znamenala jistý pád, přinejmenším stagnaci. Nový vrchol politické kariéry pak přišel s nástupem normalizace (rok 1969) a pokračoval v sedmdesátých a mnohdy ještě po celá osmdesátá léta, kdy zastával vedoucí stranické či státní funkce na úrovni kraje či okresu, nebo zastával ředitelské funkce významných podniků.

***

Toto období plné zvrátů, neklidu, politických procesů a změn na postech politických kádrů samotného počátku padesátých let reflektovala a popisovala „Zpráva o stavu vedoucích tajemníků OV KSČ“ z 9. července 1951 z pera Bruno Köhlera.⁵⁶ Podle ní bylo v celém Československu k měsíci květnu 1951 z celkového počtu 329 tajemníků OV KSČ schváleno a potvrzeno okresními konferencemi KSČ 283 z nich. Dočasně pověřeno funkcí z důvodu kádrových závad a „politické nezkušenosti“ bylo 32 dalších (z toho 31 na Slovensku!) a neobsazeno zůstalo celkem 14 postů vedoucích tajemníků OV KSČ. Celých 46% z oněch 283 vedoucích tajemníků však nebyli dostatečně prověřeni z období okupace (kraj České Budějovice měl prověřen tajemníky z 50 %).

Tabulka rozboru nově schválených vedoucích tajemníků⁵⁷:

Sociální původ		Původní povolání		Věková hranice	
dělnický	202 (71,5%)	dělník	187(66,1%)	25 - 30	115 (40,6%)
zeměděl.	39 (13,8%)	zemědělec	6 (2,1%)	31 - 35	67 (23,7%)
úřednický	9 (3,2%)	úředník	17 (6%)	36 - 40	65 (23%)
živnost.	19 (6,7%)	živnostník	6 (2,1%)	41 - 45	28 (9,9%)
různé	14 (4,8%)	různé	67 (23,7%)	nad 46	8 (2,8%)
celkem	283	celkem	283	celkem	283

⁵⁶ Bruno Köhler (16. červenec 1900 Nové Město pod Smrkem – 21. březen 1989 Praha) byl československý politik česko-německého původu a poslanec Národního shromáždění za Komunistickou stranu Československa. Jeho jméno je úzce spjato s obdobím vlády v padesátých letech dvacátého století. Od mládí se angažoval v komunistické straně. Vedl její mládežnickou organizaci. Absolvoval Mezinárodní leninskou školu v Moskvě. Od roku 1929 patřil mezi přední funkcionáře nového vedení KSČ, které do funkce vynesl vzestup Klementa Gottwalda.

Během války byl v exilu, nejprve v Paříži, pak v Sovětském svazu. Od roku 1943 zasedal v moskevském Zahraničním byru KSČ. V roce 1945 se po návratu z Moskvy stal vedoucím pracovníkem sekretariátu Ústředního výboru KSČ. Pracovníkem aparátu Ústředního výboru Komunistické strany Československa se stal v roce 1947. Od června 1954 až do dubna 1963 zastával post člena sekretariátu ÚV KSČ a od ledna 1953 do dubna 1963 i tajemníka ÚV KSČ. V období červen 1961 - prosinec 1962 byl kandidátem politbyra ÚV KSČ. V roce 1955 mu byl udělen Řád Klementa Gottwalda.

Během společenského uvolňování a revize politických procesů v 60. letech 20. století byl postupně odstaven od moci. Když v roce 1963 vypracovala Kolderova komise zprávu o nezákonných soudních a politických postupech v 50. letech, patřil mezi skupinu konzervativních komunistických funkcionářů, která byla následně odstraněna z vrcholných funkcí. Nejprve byl v roce 1963 zbaven funkce tajemníka Ústředního výboru KSČ, později v roce 1966 zbaven i členství v Ústředním výboru KSČ. https://cs.wikipedia.org/wiki/Bruno_Kohler (citace ze dne 1. 12. 2017).

SOA Tb, fond bývalého JKV KSČ, Systemizace aparátu KV KSČ, inv. č. 21, sign. I/C/3a/1, fasc. 424; Systemizace aparátů OV KSČ, inv. č. 22, sign. I/C/3a/2, fasc. 425, 426; Systemizace aparátu KV KSČ, aparátů OV KSČ a městských výborů KSČ, inv. č. 23, sign. I/C/3a/3, fasc. 427.

⁵⁷ Tamtéž.

Členství v KSČ od roku⁵⁸:

Od první republiky	15 (5,3%)	1947	8 (2,4%)
1945	221 (78,1%)	1948	2 (0,7%)
1946	37 (13,5%)	celkem	283

Tato čísla doplňují výše uvedený model – většina vedoucích tajemníků byla dělnického původu i povolání, do KSČ vstoupila nejčastěji v roce 1945 (prakticky žádnou roli mezi vedoucími tajemníky nehráli předváleční členové strany) a největší procento z nich tvořili mladí do 30 let.

***

Prostřednictvím jednotlivých osob se nám propojují roky 1948 a 1968 s rokem 1989 (nebo alespoň s koncem osmdesátých let). Na konkrétních případech můžeme vysledovat, že změny na konci šedesátých let a osmdesátých let souvisely i s generační obměnou⁵⁹ a také s jistou „pružností“, se kterou se jednotliví komunisté vyrovnávali s celospolečenskými změnami. Můžeme také vysledovat, jaké změny prodělala vnitřní struktura komunistické strany v souvislosti s nastolením její vedoucí úlohy ve společnosti. To, že komunisté začali ovládat prostřednictvím mnohdy násilně provedených systémových změn celou společnost, muselo mít za důsledek i nárůst aparátu komunistické strany, jeho vzdělávání (většina jeho členů byla dělnického původu) a novou systemizaci. Ta se sice v průběhu dalších desetiletí měnila, avšak základní stavební kámen byl postaven právě v onom období let 1951 – 1953. Pak už se jednalo pouze o dílčí modality.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Dokládá to i následující vzpomínka o „střídání kádrů“ z počátku normalizačního období (1969) na rozhlasovém vysílání Klef jižně od Českých Budějovic:

„J. K.: Oni [nové normalizační vedení KSČ v roce 1969 – pozn. J. P.] *jednorázově všechny vyloučili, vůbec se s nimi nebavili. A vyhodili je!*

J. P.: Jo. *A nechali vlastně vás řadové techniky.*

J. K.: *A nás bezpartijní, nás ... z nás se stali najednou náměstci ředitele. No jistě! Protože kdo by to jiný dělal! Tak z nás techniků mladých ... Ta vlna starých šla do prdele ... oni je nevyhodili od spojů, oni je rozeznali ... do různých míst.*

J. P.: *Jasně. Rozptýlili.*

J. K.: *Oni zmizeli. Ředitel byl vyhozený, všichni náměstci, všichni vedoucí směn, všichni vedoucí údržeb. My najednou ... jsme byli na pozicích!*

J. P.: *A co tvoje osobní přesvědčení? Že to děláš po někom, s kým si vlastně sympatizoval?*

J. K.: *No mně to vůbec neovadilo! My jsme ... hele ten ... ten vztah ... Ty vedoucí a my mladý ... ten tam byl vyhozený už před tím. Nebýt osmašedesátého roku. My jsme je rádi moc neměli. Protože oni nám říkali „cucáci“. My jim „dědkové“. Ona to byla úplně jiná generace! To byli o dvacet, o třicet let starší. To byl generační rozdíl. A oni byli ty partajníci. A my jsme je rádi neměli. Oni nás taky ne.*

J. P.: *A to i přesto že oni vlastně nakonec jako byli progresivní a vy jste ...*

J. K.: *Ano... Tak takhle. ... Ten sedma osmašedesátý rok jsme vnímali všichni stejně. ... Ale my jsme ... když je vyházeli ... tak jsme toho vůbec nelitovali. To ti můžu říct zcela otevřeně.*

Protože u nás to vyřešilo generační problém. ... Přišla nová generace. Ředitel nový, náměstci nový, vedoucí nový, ... přibrali se absolventi, takže ...ta Klef se výrazně omladila. My jsme měli třiatřicet let věkový průměr. Všichni jsme k sobě měli hrozně blízko. Protože my jsme prožívali ... tu svojí ... ten svůj život proti těm starým. Odbory byly naše a jich bylo KSČ, rozumíš.“

Rozhovor s Janem Komendou vedl Jiří Petráš, České Budějovice 25. 9. 2013.

Stejně tak bude jednou zajímavé sledovat, jak se měnily osudy a příběhy „národněfrontových“ ekonomických a politických elit (včetně nomenklatury a příslušníků aparátu) po roce 1989, pozorovat jejich vzestupy a pády v nově vytvořeném systému. Neméně dobrodružné bude ale také pátrat po osobních příbězích nových elit, které „vyrostly“ po roce 1990 – jaké bylo jejich sociální zázemí, kde se „vzala“ jejich ekonomická moc, zda-li a proč jejich startovní čára byla posunuta poněkud jinam, než kde měla (podle oficiálních politických prohlášení politických představitelů po roce 1989) ve skutečnosti být.

BIBLIOGRAFIA:

Žródla

Státní oblastní archiv Třeboň, fond bývalého Jihočeského krajského výboru KSČ v Českých Budějovicích, Systemizace aparátu KV KSČ, inv. č. 21, sign. I/C/3a/1, fasc. 424; Systemizace aparátů OV KSČ, inv. č. 22, sign. I/C/3a/2, fasc. 425, 426; Systemizace aparátu KV KSČ, aparátů OV KSČ a městských výborů KSČ, inv. č. 23, sign. I/C/3a/3, fasc. 427; Zasedání předsednictev JKV KSČ 1971 – 1989.

Státní okresní archiv v Českých Budějovicích, fond bývalého OV KSČ v Českých Budějovicích, zasedání Předsednictva OV KSČ.

SOkA Prachovice, fond ONV Prachovice, referát Národní bezpečnosti.

Literatura

Blažek Jiří, Uhlíř David, *Teorie regionálního rozvoje. Nástin, kritika, klasifikace*, Praha 2002.

Český a slovenský komunismus (1921 – 2011), eds. Jan Kalous, Jiří Kocian, Praha 2012.

Honzák František, Pečenka Marek – Vlčková, Jitka, *Evropa v proměnách staletí*, Praha 1995.

Hradecká Vladimíra, Koudelka František, *Kádrová politika a nomenklatura KSČ 1969 – 1974*, Praha 1998.

Janák Jan, Hledíková Zdeňka, *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*, Praha 1989.

Jodl Miroslav, *Teorie elity a problém elity*, Praha 1994.

Kaplan Karel, *Aparát ÚV KSČ v letech 1948 – 1968*, Praha 1993.

Kaplan Karel, *Kádrová nomenklatura KSČ 1948 – 1956*, Praha 1992.

Kašpar Jaroslav, *Vybrané kapitoly z historické geografie českých zemí a z nauky o mapách*, Praha 1990.

Koutská Ivana, Svátek František, *Politické elity v Československu 1918 – 1948*, Praha 1994.

Novohradské hory a novohradské podhůří. Příroda, historie, život, kolektiv autorů, Praha 2006.

Nový akademický slovník cizích slov, Praha 2005.

Pecka Emanuel, *Sociologické pojetí elity*, [in:] Ivana Koutská, František Svátek, *Politické elity v Československu 1918 – 1948*, Praha 1994.

Pecka Jindřich, *Na demarkační čáře. Americká armáda v Čechách v roce 1945*, Praha, 1995.

Petráš Jiří, *Česko-německá problematika v Českých Budějovicích po skončení druhé světové války*, České Budějovice 2007.

Petráš Jiří, *Struktura Jihočeského krajského výboru Komunistické strany Československa a kádrový pořádek v letech 1968 – 1969*, „Jihočeský sborník historický“ LXIV, 1995, s. 207 – 228.

Předběžné výsledky sčítání lidu, domů a bytů 1991, jižní Čechy, České Budějovice 1991.

Robek Antonín, Vařeka Josef a kolektiv, *Jihočeská vlastivěda. Národopis*, České Budějovice 1987.

- Semotanová Eva, *Atlas zemí Koruny české*, Praha 2002.
- Semotanová Eva, *Historická geografie českých zemí*, Praha 1998, 2002, s. 65-74/67-71.
- Semotanová Eva, *Kartografie v historické práci*, Praha 1994.
- Semotanová Eva, *Mapy Čech, Moravy a Slezska v zrcadle staletí*, Praha 2001.
- Semotanová Eva, Šimůnek Robert, *Lexikon mapových archivů a sbírek České republiky*, Praha 2000.
- Staněk Tomáš, *Odsun Němců z Československa 1945-1947*, Praha 1991.
- Starý Václav, *Stará Šumava. Der alte Böhmerwald*, Vimperk 1991.
- Statistický lexikon obcí České republiky 1992*, Praha 1994.
- Tak blízci, a přece tak vzdálení. Lidé v jižních Čechách a ve Waldviertelu 1945 – 1989*, kolektiv autorů, Jindřichův Hradec 2012.
- Valeš Lukáš, Petráš Jiří a kolektiv, *Sametová revoluce v jižních Čechách. Jihočeská města a okresy v přelomových letech 1989/1990. 1. díl*, Plzeň 2017.
- Valeš Lukáš, Petráš Jiří a kolektiv, *Sametová revoluce v jižních Čechách. Jihočeská města a okresy v přelomových letech 1989/1990. 2. díl, w druku*.
- Netografia**
- Viz např. https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Ceskobud%C4%9Bjovick%C3%BD_kraj (citováno ze dne 25. 12. 2017).
- https://cs.wikipedia.org/wiki/Bruno_Kohler (citace ze dne 1. 12. 2017).